

פרשת נשא

טעם כעיקר

[א]

דאורייתא או דרבנן

מיין ושכר יזיר חמץ יין וחמץ שכר לא ישתה וכל משרת ענבים לא ישתה וענבים לחים ויבשים לא יאכל: (במדבר פרק ו,ג)
ולקח הכהן את הזרע בשלה מן האיל וחלת מצה אחת מן הסל ורקיק מצה אחד ונתן על כפי הנזיר אחר התגלחו את נזרו: (במדבר פרק ו,יט)

המקורות

(פסחים מג,ב) אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן כל איסורין שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מאיסורי נזיר, שהרי אמרה תורה משרת. והאי משרת להכי הוא דאתא האי מיבעי ליה לכדתניא, **משרת ליתן טעם כעיקר שאם שרה ענבים במים ויש בהן טעם יין חייב**, מכאן אתה דן לכל התורה כולה, ומה נזיר שאין איסורו איסור עולם ואין איסורו איסור הנאה ויש היתר לאיסורו, עשה בו טעם כעיקר, כלאים שאיסורו איסור עולם ואיסורו איסור הנאה ואין היתר לאיסורו אינו דין שיעשה טעם כעיקר.

ומשני הא מני רבנן היא, ורבי יוחנן דאמר כרבי עקיבא, הי רבי עקיבא וכו', אלא רבי עקיבא דברייא, דתניא רבי עקיבא אומר נזיר ששרה פתו ביין ואכל כזית מפת ומיין חייב. ורבי עקיבא טעם כעיקר מנא ליה יליף מבשר בחלב לאו טעמא בעלמא הוא ואסור, הכא נמי לא שנא, ורבנן מבשר בחלב לא גמרינן דחידוש הוא, ומאי חידוש וכו', אלא דאי תרו ליה כולי יומא בחלבא שרי בשיל ליה בשולי אסור, ורבי עקיבא נמי בשר בחלב ודאי חידוש הוא, אלא יליף מגיעולי נכרים, **גיעולי נכרים** (היינו זה שהיו צריכים להגעיל כלי מדין מחמת בליעות האסורות) **טעמא בעלמא הוא ואסור הכא נמי לא שנא**, ורבנן גיעולי נכרים נמי חידוש, הוא דהא כל נותן טעם לפגם מותר דגמרינן מנבילה והכא אסור, ורבי עקיבא כדרב חייא בריה דרב הונא דאמר לא אסרה תורה אלא בקדירה בת יומא, הלכך לאו נותן טעם לפגם הוא, ורבנן קדירה בת יומא נמי לא אפשר דלא פגמה פורתא.

טעם כעיקר והיתר מצטרף לאיסור

הגמ' הנ"ל דנה על שני מושגים, אחד טעם כעיקר, ואחד היתר מצטרף לאיסור. ועי' בחידושי הרשב"א (מסכת חולין צח,ב) שמסביר החילוק שיש ביניהם, דטעם כעיקר הוא כגון שלא נתערב שם גופו של איסור אלא טעמו בלבד, וכדתניא משרת ליתן טעם כעיקר שאם שרה ענבים במים ויש בהן טעם יין חייב, וא"נ יש בו יין שאבד במיעוטו כגון שנפלה טיפת יין בתוך מים, ואין בו מראה יין שאבד ממשו מחמת מיעוטו, וא"נ כגון בשר שנתבשל בחלב ונתן טעם הבשר בחלב והחלב בבשר, וכדאמרינן בפסחים (מד,ב) בשר בחלב לאו טעמא בעלמא הוא ואסור.

אבל המושג של היתר מצטרף לאיסור, כתב הרשב"א בשם הרמב"ן ז"ל, שהוא שכל מה שהוא בנותן טעם אפילו לא אכל כזית מן האיסור אלא מן ההיתר והאיסור לוקה.

וכתב שם דמאן דאית ליה היתר מצטרף לאיסור, אפשר דלית ליה טעם כעיקר, שאין תלויות זו בזו. כלומר כיון שאין שם ממשו של איסור גריע ליה מהיתר מצטרף לאיסור, שיש שם מיהת ממשו של איסור, אף על פי שלא אכל מן האיסור לבדו שיעור כזית. וכן מאן דאית ליה טעם כעיקר, אפשר דבעי שיעור טעם מן האיסור עצמו, ולכן היתר לא מצטרף לאיסור.

שיטת רש"י

להלכה נחלקו הראשונים האם טעם כעיקר הוא מה"ת או אינו אלא מדרבנן. שיטת רש"י (חולין צח,ב) דטעם כעיקר אינו אלא מדרבנן, עי"ש שכתב דרבא לית ליה טעם כעיקר בחולין, דדווקא בקדשים הוא דס"ל טעם כעיקר מה"ת, והטעם דמדאורייתא ברובא בטיל, ואינו אסור אלא מדרבנן. והכי נמי שמעינן ליה לר' יוחנן במסכת ע"ז (סז,א), כל שטעמו ולא ממשו אין לוקין עליו. והא דילפינן ליה בפסחים (מד,ב) מנזיר ומשרת ליתן טעם כעיקר, סבירא להו לאמוראי בתראי דאסמכתא בעלמא הוא, ולא מילף הוא, דהוה נזיר וגיעולי עובדי כוכבים ב' כתובין הבאין כאחד, אי נמי גיעולי עובדי כוכבים חדוש הוא, כדאמרינן התם ומשרת להיתר מצטרף לאיסור.

שיטת ר"ת

על מה שכתב רש"י שהלימוד ממשרת אינו אלא אסמכתא בעלמא, השיג עליו ר"ת (עבודה זרה סז,א) דהא פריך התם והאי משרת להיתר מצטרף לאיסור הוא דאתא, האי מיבעי ליה לטעם כעיקר, מדפריך הכי בהדיא אלמא דרשא גמורה היא, דהא ר"ע מוכח מיניה היתר מצטרף לאיסור לחייב מלקות לנזיר ששרה פתו ביין, ויש בו להצטרף מפת ומיין, ורבנן מוכחים מיניה טעם כעיקר, וכי היכי דלר"ע הוי דרשא גמורה גבי היתר מצטרף לאיסור, מדחייב עליה מלקות, ה"נ לרבנן הוי דרשא גמורה מדאורייתא דטעם כעיקר דאורייתא.

גיעולי מדין

הרא"ה בספרו בדק הבית (בית שער א'), מביא קושיית הראשונים למ"ד טעם כעיקר לאו דאורייתא, למה הוצרכו להגעיל כלי מדין, הרי מה"ת אין לחוש לטעם איסור הבלוע בכלים. ותי' הרא"ה בשם רבו הרמב"ן, דאין ההכשר אלא משום מעלה בעלמא, ובאמת אין חשש איסור מחמת הבליעות האסורות. ועי"ש שמשמע שגדר החיוב הוא הכשר לטבילה, וז"ל דומיא דטבילה דאצרכה קרא אפילו לכלים חדשים, דמסתמא דטבילה דאורייתא היא משום מעלה, ואף על גב דבמחוסר טבילה לא שמעינן דאם עבר ובישל בדיעבד יהא אסור, הני מילי ראוי לטבילה, אבל האי דודאי לא חזאי לטבילה, כל היכא דבליע מאיסורא עד דאיתכשר, דהא כלים ישנים נמי צריכין לטבילה, כל שאינו ראוי לטבילה טבילה מעכבת בו, עכ"ל. ועי' בערוך השולחן (יורה דעה סימן צח סעיף י') שהביא דברי הרא"ה הנ"ל, וכתב דלפי"ז חמור יותר האיסור הבלוע בכלי, מבלוע במאכל היתר.

גדר חיוב טבילת כלים

לפי דברי הרמב"ן הנ"ל אפשר ליישב עוד קושיא, דהנה הרמב"ן על התורה פרשת ואתחנן (דברים ו,י) הק' למה נצטוו בהגעלת כלים רק במלחמת מדין, ולא במלחמת סיחון ועוג שקדם למלחמת מדין, ותי' שבמלחמת סיחון ועוג היה מותר להם אפילו קדלי דחזירי, (מאכלות

אסורות) א"כ כ"ש שלא צריך להגעיל הכלים, שאין בהם אלא טעם איסור. אבל עדיין קשה למה לא נצטוו על טבילת כלים, ולהנ"ל ניחא שגם החיוב של טבילת כלים קשור להבליעות האסורות ולהכשר הכלי, ולכן במלחמת סיחון לא נצטוו. (עי' בזה באריכות בנחלת צבי עה"ת פרשת מטות)

טעם כעיקר בבשר וחלב

אפילו למ"ד טעם כעיקר מדרבנן מודה בבשר בחלב שהוא מה"ת, ועי' בערוך השולחן (הנ"ל) שלפי"ז רצה ליישב קושיית הראשונים על רש"י, דדילמא צריך הגעלה בכלי מדין משום בליעת בשר בחלב, דבבשר בחלב ודאי טעם כעיקר דאורייתא, אלא שדוחה התי' על פי דברי הרמב"ם (פ"ט ממאכלות אסורות הלכה ו') דאין איסור בשר בחלב חל לענין אכילה על נבלה, לפי שאין איסור חל על איסור, (וזה עפ"י דבריו בפיה"מ לכריתות ב"נקודה הנפלאה", שאע"פ שבאיסור בשר בחלב ניתוסף איסור הנאה, לא מקרי איסור מוסיף, ואכמ"ל) א"כ אין זה טעם להגעלת כלי מדין, שהבשר היה נבילה, א"כ לא חל איסור בשר בחלב עליו. אבל לכאורה דבריו מרפסין איגרא, שזה דאמרינן שבבשר וחלב לכו"ע טעם כעיקר, היינו שעצם התערובות של בשר וחלב נאסר ע"י טעם בעלמא, אע"פ שאין כאן חלב בעין או בשר בעין, אבל אחרי שכבר נאסר ונהיה "בשר בחלב", ואתה דן האם הטעם של תערובות זו יכול לאסור דברים מותרים, אז פשוט שאין איסור בשר בחלב שונה משאר איסורים.

[ב]

טעם כעיקר במצוות

(מסכת חלה פרק ג משנה ז) העושה עיסה מן החטים ומן האורז אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה, ויוצא בה אדם ידי חובתו בפסח, ואם אין בה טעם דגן אינה חייבת בחלה ואין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח.

כזית בכדי אכילת פרס

נחלקו הראשונים האם מיירי דווקא היכא דיש כזית דגן בכדי אכילת פרס, (דהיינו שיש בג' או ד' ביצים של התערובות, כזית דגן) או שמיירי אפילו אם אין כזית דגן בכדי אכילת פרס, ודי בזה שהדגן נותן טעם בתערובות, (כסתימת לשון המשנה).

מסתימת לשון הרמב"ם (הלכות חמץ ומצה פרק ו הלכה ה) שכתב וז"ל העושה עיסה מן החטים ומן האורז אם יש בה טעם דגן יוצא בה ידי חובתו, משמע שמיירי אפילו אין כאן כזית כדי אכילת פרס, ודי בזה שיש טעם דגן בהאורז. אבל עי' בהשגות הראב"ד שכתב נראה לי, והוא שיהיה שם דגן כדי שיאכל כזית בכדי אכילת פרס ויאכלנו.

וכן הביא הרא"ש ההלכות קטנות (הלכות חלה) בשם הר"ר חיים ז"ל דטעמו וממשו קרי כשיש כזית בכדי אכילת פרס, ובהכי מיירי הכא כשיש כזית חטין כדי אכילת פרס דאורז, ואז נהפך כולו חטים ויוצא בה ידי חובה בכזית.

אלא שיש הבדל בין הר"א לרבינו חיים כהן, שלפי הר"א צריך לאכול מספיק מהתערובות, שנמצא שאכל סך הכל כזית דגן, שהרי הר"א כתב "כדי שיאכל כזית בכדי אכילת פרס ויאכלנו", ולדבריו האורז לא הפך להיות "חטים". אבל לפי רבינו חיים כהן, אפילו אם אכל

רק כזית מהתערובות, אם עכ"פ בהתערובות יש כזית בכדי אכילת פרס יצא ידי חובתו, שלדבריו ע"י זה שיש כזית דגן בכדי אכילת פרס, אז כל התערובות נהפך להיות חיטים.

באיסורים

בפשטות מחלוקת זה נוגע גם לאיסורים, ולפי הר"מ שלא צריך כזית בכדי אכילת פרס לענין מצה, יסבור שילקה על אכילת כזית היתר שקיבל טעם איסור, ולפי השיטות שצריך כזית בכדי אכילת פרס כדי לצאת ידי מצות מצה, יסברו שלענין מלקות לא ילקה אא"כ יש בהתערובות כזית בכדי אכילת פרס.

ועי' בתוס' (עבודה זרה סז,ב) בשם ר"ת שבמין בשאינו מינו אפילו אם יש רק טעם, אז הכל נהפך לאיסור, וחייב על אכילת כזית מן התערובות, וז"ל אבל במין בשאינו מינו הוי טעם גרידא דאורייתא, ולוקין עליו. עי' בספר פרי חדש (סימן תמב) שכן מפרש דבריו, שאפילו אם יש אלף כנגד האיסור כיון דאיכא טעם לוקין על כל כזית מהתערובות. ועי"ש שתמה על הטור שהביא בשם ר"ת שאינו חייב אלא א"כ יש כזית בכדי אכילת פרס.

אבל עי' במגיד משנה (שם) שכתב וז"ל מדברי הרמב"ן ז"ל נראה שאפילו אין שם כזית בכדי אכילת פרס יוצא בה, לפי שמדין גרירה הוא שהחטין גוררין את האורז, וזהו שהזכירו חטים ואורז בדווקא, וכן מבואר בירושלמי. והאריך בזה בהלכות בכורות, וגם רבינו (פרק ו' מהלכות בכורים) כתב משנתנו בדין החלה בקמח חטים וקמח אורז, ומשמע דדווקא באלו וכן עיקר.

[ג]

טעם כעיקר בבן נח

פליטת טעם מדבר חי

החתם סופר (בשו"ת חלק יורה דעה סימן צד) מביא מעשה שהיה בפ"פ דמין, פרח תרנגולת לתוך קלחת חמאה רותחת על האש, ומתה בתוכו, והורה גאון א' ומהולל מאוד, (כידוע "הגאון המהולל" הוא הגאון בעל ההפלאה) שאסור החמאה אפילו לגוים ושפכוהו בחוצות. ולבסוף הזכירוהו דבשר עוף בחלב מותר בהנאה, (משום דאין איסור בשר עוף בחלב מן התורה) ובתוך כדי דבור השיב הגאון זצ"ל דא"נ בהנאה מותרת, ולמוכרה לגוי אסורה משום בליעת אבר מן החי דאסור לבן נח. והיה נראה לעין דתחילת ההוראה לא היה מטעם אבר מה"ח, וכשגגה יצאה מלפני שליט, אך לא יאונה לצדיק כל און, הזמין לו השי"ת תירוץ להצילו מכיסופא.

ממשיך החת"ס דמ"מ נלמד דגם בחי שייך פליטה, ותלמידי הרבני המופלג מהו' ברוך נ"י, הביא ראייה ברורה מדברי המן הרשע, שברא"ש בסוגיא דעכברא בשיכרא, כוונתו למ"ש הרא"ש (מסכת עבודה זרה פרק ה) להוכיח שאין טעם נפלט בצונן, וז"ל וכי אם נפל זבוב ביין צונן אסור, והלא העיד הרשע (מגילה יג,ב) שכך נהגו וזרקו ושותה, ר"ל שהמן טען לאחשוורוש שאם זבוב נכנס ליין זורקים הזבוב ושותים היין, ואם אחשוורוש יגע ביין יזרקו היין, וק' למה מותר לשתות היין, ולא חיישינן שהיין בלע טעם מהזבוב, אלא מאי משום דהוי צונן. ומכאן מוכיח החת"ס שיש פליטות אפילו מבעלי חיים, דאלת"ה מה הראיה שאין פליטות בצונן, דילמא היינו טעמא שזורקין הזבוב משום שהזבוב חי. הרא"ש דוחה הראיה דיש לומר ששהה

בו זמן מרובה, והוא ליה כמין כבוש ונפלט טעמו בשכר ובחומץ, (קצ"ע שכבוש כמבושל הוא היכא ששהה מעת לעת, ולא משמע מהמן שמדובר במעת לעת).

פליטה מבשר אדם

וכבר תמהו עליו א"כ עקרת הבית שהכניסה אצבעה לתבשיל חם, כדי לדעת אם להוסיף תבלינים, נאסר התבשיל מחמת בליעות של בשר אדם, שנחלקו הראשונים מה האיסור בבשר אדם, שיטת הרמב"ם (פ"ב ממאכא"ס ה"ג) שאע"פ שהאוכל מבשר האדם או מחלבו בין מן החי בין מן המת אינו לוקה, אבל אסור הוא בעשה שהרי מנה הכתוב שבעת מיני חיה ואמר בהן **זאת החיה אשר תאכלו, הא כל שהוא חוץ מהן לא תאכלו ולא הבא מכלל עשה עשה**. אבל בריטב"א (כתובות דף ס,א) מביא שיטת הרא"ה דבשר אדם אסור בלא תעשה מכח ק"ו מבהמה טמאה. הרמב"ן (עה"ת פרשת שמיני) מביא שיטת הר"מ וחולק עליו וסובר שאין איסור כלל, הרשב"א סובר בעיקר כרמב"ן אבל כתב דאולי יש כאן איסור דרבנן.

איסור כל שהוא לב"נ

עי' בספר שדי חמד (מערכת טי"ת כלל יא, ובמערכת גימ"ל סימן ו' אות יח') שמביא משו"ת יד אליעזר (סי' קכה) שתמהו שני גדולים על החת"ס, שהרי מקור הדין דטעם כעיקר הוא מ"משרת" או מ"גיעולי נכרים", א"כ לישראל נאמר ולא לבני נח. ות"י עפ"י דברי הרמב"ם (פ"ט מהלכות מלכים הל' י') דשיעורים לא נאמרו לב"נ, והם חייבים על כל שהוא, א"כ י"ל דטעם הוי לפחות כבו כל שהוא, ולכן ישראל שפטור מכל שהוא, צריך קרא לאסור טעם, אבל בני נח שחייבים על כל שהוא א"כ בלי פסוק חייבים גם על טעם. ועי' בשדי חמד שמביא בשם ספר מלא הרועים בשם הרשב"א, שלמ"ד מין במינו במשהוא אז בוודאי טעם כעיקר. אבל יש להעיר על דבריו שהרי קי"ל כר"י דחצי שיעור אסור מה"ת, א"כ גם אצלינו יש איסור בכ"ש, ובכל זאת יש פסוק לאסור טעם, א"כ משמע שכ"ש הוי פחות מטעם, א"כ אף אם ב"נ חייב על כ"ש לאו דווקא שחייב גם על טעם.

שוב ראיתי שהשדי חמד עמד על זה, ועי"ש שכתב דלפי הראשונים שלוקין על טעם כעיקר, ניהא שמשו"ה הכי צריך לפסוק לאסור טעם כעיקר, דאילו מצד חצי שיעור אע"פ שאסור אבל אינו לוקה, אבל לפי הראשונים שאינו לוקה על טעם כעיקר, ועי"ש שדעת רוב הפוסקים שאינו לוקה, אז ע"כ שטעם לא נחשב ככ"ש כנ"ל.

עוד העיר השדי חמד, שאע"פ ששיטת הרמב"ם שב"נ אסור בכ"ש, אין זה דעת תוס' (חולין לג,א ד"ה אחד עכו"ם) כפי שהבין הפרמ"ג (בגינת וורדים כלל מ"ה). אבל עי"ש שכמה וכמה אחרונים חולקים על הפרמ"ג בהבנת דברי תוס', א"כ לפחות יש כאן מחלוקת ראשונים, אז י"ל שבעל ההפלאה חשש לדברי הרמב"ם.

[ד]

נותן טעם בר נותן טעם

בישול או עלו

(חולין קיא,ב) איתמר דגים שעלו בקערה (בשרי) רב אמר אסור לאכלן בכותח, (תבשיל חלבי) ושמואל אמר מותר לאכלן בכותח. רב אמר אסור נותן טעם הוא, ושמואל אמר מותר

נותן טעם בר נותן טעם הוא. (פי' הטעם של הבשר נכנס לקערה, וזה נקרא טעם ראשון, וכששם הדג על הקערה, אז הטעם שהיה בקערה יצא מהקערה ונכנס להדג, וזה נקרא טעם שני, והיות והוחלש הטעם מותר לאכלו בכותח)

נחלקו הראשונים האם דווקא ב"עלו", דהיינו שהשתמשו עם צלחת בשרי, בשביל הדג החם שנתבשל כבר בסיר פרווה, אז מותר לאכלו בכותח, אבל אם בישלו הדג בסיר חלבי, אז אסור אסור לאכלו בכותח. או שאפילו אם בישלו הדג בסיר בשרי מותר לאכלו בכותח.

עי' בתוספות (שם) שמביא מהריב"ן שרש"י פי' דדווקא עלו שרו, אבל נתבשלו אסור דכחז טעמא חשיב. ובא מעשה לפניו בביצים שנתבשלו בקדרה של חלב, ואסר לעשות מהם מולייתא של בשר. וכתבו התוס' שיש להביא ראיה לדבריו מצנן שחתכו בסכין דאסור לאוכלו בכותח, משום דאגב חורפיה בלע טפי, וחשיב כחד טעמא, ונתבשלו לא גרע מצנן. ומיהו לפירוש לשון אחר שפי' בקונטרס דטעמא דאסור משום שהשומן קרוש על הסכין ואינו ניכר, והוי טעם ראשון בצנן, אין ראיה משם.

אבל כתבו בתוס' שמתוך לשון הקונטרס, (בפנינו) משמע דאין חלוק בין עלו לנתבשלו, דלעיל גבי נותן טעם בר נותן טעם, פירש בקונטרס דאם היו מבושלים עם בשר ממש, או לאכול חלב בקערה מודה שמואל דאסור, דהוי נותן טעם ראשון, משמע מתוך פירושו דמבושלים עם בשר הוא דאסור, אבל מבושלים עם הקערה שרי.

ונחלקו בזה המחבר ורמ"א, (יורה דעה סימן צה סעיף א) דעת המחבר כתוס', ולכן כתב דגים שנתבשלו או שנצלו בקדירה של בשר רחוצה יפה, שאין שום שומן דבוק בה, מותר לאכלם בכותח, משום דהוי נותן טעם בר נותן טעם דהיתרא. ואם לא היתה רחוצה יפה, אם יש בממש שעל פי הקדירה יותר מאחד בששים בדגים, אסור לאכלם בכותח. אבל הרמ"א (שם סעיף ב) מחמיר לכתחילה כדעת הריב"ן, וז"ל ויש מחמירין בצלייה ובישול לאסור נותן טעם בר נותן טעם. והמנהג לאסור לכתחילה, ובדיעבד מותר בכל ענין.

איזה כלים

עוד כתב הרמ"א דדווקא לאכול עם חלב והבשר עצמו, אבל ליתנן בכלי שלהם, מותר לכתחילה, וכן נהגו. היינו שאם למשל בישל מרק ירקות בסיר בשרי, מותר לאכול המרק לכתחילה בכלים חלבי.

אינו בן יומו ודבר חריף

עוד כ' הרמ"א שאם היה הכלי שנתבשלו או נצלו בו לפגם, שלא היה בן יומו, נוהגין היתר לכתחילה לאכלו עם המין השני. וכל זה כשהמאכל אינו דבר חריף, אבל אם היה דבר חריף, כגון שבשלו דברים חריפים בכלי של בשר, אפילו אינו בן יומו, או שדכו תבלין במדוך של בשר, אם אכלו בחלב, אסור אפילו בדיעבד עד דאיכא ס' נגד הבשר הבלוע בהם. ומכל מקום לא מקרי מאכל דבר חריף משום מעט תבלין שבו, רק אם כולו הוא דבר חריף, ורובו ככולו. זה מבוסס על הכלל, שדבר חריף יש לו כח של "מחליא לשבח", דמשום שהוא חריף אם בלע אפילו טעם פגום, חריפותיה מהפכהו לטעם טוב. ולכן מי שלמשל חתך בצל בסכין בשרי, צריך מאוד לזהר שלא לבשל הבצלים בסיר או מחבת חלבי, דאז הבצל נעשה בשר בחלב ממש, משום שע"י החיתוך קיבל טעם בשר, וע"י הבישול קיבל טעם חלב. ואם ישתמש בבצל זה לתבשיל חלבי, יהיה נאסר מחמת בשר וחלב. ואם יחתוך אותם בסכין חלבי, אז אפילו אם

ישתמש אתם לקוגל פרווה, יהיה אסור לו לאכלו תוך שש שעות לאכילת בשר, משום שהם נעשים חלבי ממש, ואפילו אם הסכין הוא אינו בן יומו.

סתם כלי

הכלל בדינים אלו הוא שסתם כלי (דהיינו אם לא ידוע שבישל בו דבר אסור או בשר או חלב, תוך מעת לעת) הוי "אינו בן יומו", והטעם דיש כאן ספק ספיקא, ספק בן יומו ספק אינו בן יומו, ואת"ל שהוא בן יומו, אולי הוי נותן טעם לפגם. (היינו שהטעם שיש בכלי, פוגם טעם הדבר שמבשל בו עכשיו)

ולפי"ז התעוררתי על מה שהחברות רושמות על מוצרים מסוימים, שנתבשלו בכלים חלביים או בכלים בשריים, ואין כוונתם שיודעים שהמוצר (הפרווה) הנוכחי, נתבשל בכלי שתוך מעת לעת בישלו בו חלב או בשר, אלא שלא מקפידים להשתמש דווקא בכלים פרווה, א"כ מצד הלוקח הוי "סתם כלי", שדינו כאינו בן יומו, אז צריך להיות הדין שמותר לאכלו בבשר או בחלב, כפי פסק הרמ"א שאם הדג נתבשל בכלי שאינו בן יומו מותר לאכלו בכוחו. כל זה בדבר שאינו חריף, אבל בדבר חריף, אפילו אם הכלי אינו בן יומו הוי כטעם ראשון. ולפי"ז אם קונה מרק בצל שנתבשל בכלי בשרי, אסור לשים בתוכו גבינה.

לגרום נ"ט בר נ"ט לכתחילה

כתב הש"ך (שם ס"ק ג) שאפילו להמחבר וסייעתו, אסור לבשול לכתחילה בקדרה של בשר כדי לאכלו בכוחו. וכן לדידן דעלו מותר, אסור לכתחילה לשים הדג בקערה בשרי על דעת לאכלו בחלב. וכ"כ הט"ז בשם ספר איסור והיתר.

לענין לבשל דבר שהוא פרווה בכלי בשרי שאינו בן יומו, על דעת לאכלו בחלב, עי' בביאור הגר"א שמשמע שמותר אפילו לכתחילה, וז"ל ואף בקדירה אין אסור לכתחילה שאינה ב"י אלא משום גזירה אטו ב"י, משא"כ כאן דאף ב"י מותר מדינא כנ"ל. ביאור דבריו הקדושים, שזה שאסור להשתמש בכלי שאינו ב"י, (אפילו כלי שבלע איסור) אע"פ שהוי נותן טעם לפגם, הוא משום דגזרינן אינו ב"י אטו ב"י, (וזה גזירה מדינא דגמ') אבל כאן (בנ"ט בר נ"ט דהיתר) שאפילו בכלי ב"י מותר בדיעבד, ליכא למיגזר.

אבל עי' בספר חכמת אדם (שער איסור והיתר כלל מח) שאם היה הכלי שנתבשל בו אינו בן יומו מותר לאוכלו בחלב אפילו לדידן, **אבל אסור לכתחילה לבשל בכלי שאינו בן יומו, כדי לאוכלו בחלב דנותן טעם לפגם אסור לכתחילה.** וכתב שכן מבואר בספר איסור והיתר הארוך, ועי"ש (שער לד, ו) וז"ל ומיהו אם נתבשלו הביצים או הירקות בכלי של בשר שאין ב"י, וכן דג שנצלה בשפוד של בשר שאין ב"י, מותר לכתחילה ליתנה בחלב אליבא דכ"ע, שהרי יש כאן שני צדדין דהיתר, נותן טעם לפגם וג' נ"ט בנ"ט, ואף על פי שהוא לכתחילה גמור, וכן אם הוחמו בדיעבד מים נקיים בקדירה נקיה של בשר שאין ב"י, מותר ללוש אותן לכתחילה של חלב או איפכא. משמע שאינו מותר אא"כ כבר נתבשל בכלי שאינו ב"י, ורק אז מותר, אבל לגרום כל זה לכתחילה, דהיינו לבשל מים בכלי בשרי שאינו ב"י, על דעת ללוש לחם לאכול עם חלב אסור.

אבל עי"ש שכתב שאם אין לו כלי אחר לחמם בו, יש לסמוך ולהתיר ללוש בהם אפילו לכתחילה, כיון דאיכא תרתי נותן טעם לפגם ונותן טעם בר נותן טעם.